

פרשת וישב – גר יהיה זרעך בארץ לא להם - אופן מימושה של גזרת השעבוד במצרים

א. פתיחה¹

בפרשתנו אנו מתוודעים ליחסים המתוחים בבית יעקב פנימה. לעלילה יש דינמיקה משל עצמה, והיא מתפתחת לפי התוואי אותן טוות הדמויות שנוטלות חלק בעלילה. אמנם, במבט על, לעלילה זו תפקיד שני. ראשיתה במשפחת יעקב המצומצמת בארץ כנען, אך בסופה משפחת יעקב מוצאת את עצמה במצרים, ומשם הדברים מתגלגלים לשעבוד ועבודות שנמשכו שנים. אודות שעבוד זה עודכן אבי האומה בברית בין הבתרים:

"וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה"

(בראשית ט"ו, י"ג)

במבט ראשון נראה, כי אלו שני תהליכים המתרחשים במקביל, ללא כל קשר ביניהם מלבד המפגש בסופם. אמנם בעיון הבא נבקש להראות כי במהלך העלילה, שאמורה להיות תלויה בלעדית במעשי אנוש, מסמן המקרא כי ה' עוקב אחר המתרחש במטרה להבטיח את סיומה במימוש הבטחתו.

ב. וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם

הכתוב מערב אותנו בהיווצרות היחסים העכורים במשפחת יעקב. יוסף זוכה ליחס מועדף, ובכך מעלה עליו את קנאתם של אחיו. אם לא די בכך, יוסף החל לשתף את אחיו בחלומותיו, שפתרונו הנראה לעין היה לצנינים בעיניהם, דבר שהוסיף שמן למדורת השנאה:

"וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פָּסִים: וַיֵּרְאוּ אָחָיו כִּי אֵתוֹ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל אָחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוֹ לְשָׁלֵם: וַיְחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ" (שם ל"ז, ג-ה')

בהזדמנות הראשונה שנקרתה לידם הם ביטאו את שנאתם במעשים. יוסף נשלח לראות את שלומם במצוות אביו, אך כשהגיע ציפתה לו הפתעה מזעזעת, שהפכה עליו את עולמו:

"וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מֵרַחֵק וַיִּבְרָטוּם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחָיו הֲנֵה בָעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא... וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁפָּכוּ דָם הַשְּׂלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וַיֵּד אֵל תִּשְׁלַחֵנוּ בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּד" (שם ל"ט, ז-טו')

להשיבו אל אביו: ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו: ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים... ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע פי נהרג את אחינו וכסינו את דמו: לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא וישמעו אחיו: ויעברו אנשים מדוניים סחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה" (שם, י"ח-כ"ח)

כדי להסתיר את מעשיהם בדו האחים 'סיפור כיסוי', וכדי לשוות לדבריהם נופך אמתי הטבילו את כותנת יוסף בדם:

"ויקחו את כתנת יוסף וישחטו שער עזים ויטבילו את הכתנת בדם: וישלחו את כתנת הפסים ויביאו אל אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר נא הכתנת בנד הוא אם לא" (שם, ל"א-ל"ב)

ג. ויוסף הורד מצרימה

יוסף מוצא את עצמו בבית פוטיפר כעבד. עם הזמן, מתברר שהוא מצטיין בעבודתו, ורוכש את אמון מעבידו:

"וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אֵתוֹ וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' מִצְּלִיחַ בְּיָדוֹ... וַיַּעֲזֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיַד יוֹסֵף וְלֹא יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יָפֵה תָאֵר וַיְפֹה מֵרָאֵה" (שם ל"ט, ג-ו')

אלא, שעובדה זו עומדת בעוכריו, כיוון שאשת מעבידו נתנה בו את עיניה. לאחר שיוסף סירב לה ביקשה לעשות מעשה, אך הוא שוב לא צלח בידה, והיא התנקמה ביוסף על סירובו:

"וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אִשְׁתּוֹ אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבָה עִמִּי: וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֵל אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָיו... וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטַאתִי לֹא-לָהִים: וַיְהִי כַּדְבָרָה אֵל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהָ... וַיְהִי כִּהְיוּם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבִּיטָה לַעֲשׂוֹת מִלֹּאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֵׁם בְּבִית: וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ לְאֹמֶר שְׁכַבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיִּנָּס וַיֵּצֵא חוּצָה: וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיִּנָּס חוּצָה: וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֹאמֹר רְאוּ הֵבִיאוּ לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל: וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי הִרִימְתִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֲצִלִּי וַיִּנָּס וַיֵּצֵא חוּצָה" (שם, ז'-טו')

בסופו העגום של הסיפור, האשמה נופלת על כתפי החלש, ויוסף מושלך לבית האסורים בידי מעבידו:

1 מבוסס על מאמרי "מעשה אדם ותחבולותיו- בעקבות בני יעקב בדרכם מצרימה". פורסם ב"מגדים" גיליון לט' (כסלו תשס"ד), עמודים 39-33.

עם תום פתרונם הוא מעתיר בפני שר המשקים, שעתיד לשוב לתפקידו לפי פתרון חלומו, שיסייע בידו להיחלץ מהבור:

"כי אם זכרתני אתך כְּאִשֶׁר יִיטב לך וְעָשִׂיתָ נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל פְּרָעָה וְהוֹצֵאתָנִי מִן הַבַּיִת הַזֶּה: כִּי גָבַב גְּבַבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם פֶּה לֹא עָשִׂיתִי מֵאוּמָה כִּי שָׁמוּ אֹתִי בְּבוֹר" (שם, "ד-ט"ו)

לאכזבתו, מאומה לא קרה.

שנתיים לאחר מכן, פרעה חולם זוג חלומות ותר אחר פתרונם. בהזדמנות זו שר המשקים נזכר ביוסף, ומציע את שירותיו לפרעה. שוב ניצב יוסף בפני זוג חלומות, ומכריז שוב כי בעזרת אלוהים יוכל להם:

"וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלַמְתִּי וּפְתֹר אֵין אֵתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפִתְרָתוֹ: וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פְּרָעָה לֵאמֹר בְּלִעְדֵי אֶ-לֵהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרָעָה" (שם מ"א, ט"ו-ט"ז) שוב, יוסף אכן פותר את החלומות לשביעות רצונו של זה שחלם אותם. אלא שבפעם הזו, בסיום פתרונו הוא זוכה להצלה, וזוכה לעלות לגדולה:

"וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֶ-לֵהִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכֵם כְּמוֹךָ: אֵתְהָ תִהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל עַמִּי רַק הַכֹּסֵא אֲגַדֵּל מִמֶּךָ" (שם, ל"ט-מ") לפנינו, אם כן, צמד אירועים נוסף, בו יוסף ניצב בפני צמד חלומות. הוא מכריז כי בעזרת ה' יוכל להם, ואכן מציע פתרונות שמניחים את דעתו של האדם שחלם להם, ובהמשך הם מתגשמים.

ההבדל הבולט ביניהם הוא באקורד הסיום. בפעם הראשונה הוא מבקש משר המשקים שיעזור לו להוציאו מן הבור, אך לשווא. בסיומם של פתרון צמד החלומות השני יוסף אכן זוכה בגאולתו.

הבדל זה, יסייע בידינו לעמוד על מלוא משמעות התופעה, שנוכחנו לדעת שהיא חוזרת פעמיים בחייו. חזרה זו מרמזת, שהיא צופנת בתוכה משמעות.

ו. פתרון הצמדים

נדמה, שפתרון הופעת הצמדים בקורות חייו של יוסף, אכן טמון בהבדלים שישנם בכל צמד בין פרטיו. ברם, להפתעתנו נגלה שההבדל הבסיסי בין האיברים בכל צמד הוא אחיד.

בצמד הראשון יוסף הוא סביל לחלוטין ביחס להשלכתו לבור, הוא מופתע על ידי אחיו שמפשיטים ממנו את כותנתו בניגוד לרצונו ולאחר מכן משליכים אותו אל הבור. בסיפור השני ההיפך הוא הנכון. יוסף בעצם פושט את כותנתו מעליו, במטרה להימלט מאחיזתה של אשת פוטיפר.

"וַיְהִי כְשִׁמְעַע אֲדֹנָיו אֶת דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדְּךָ וַיַּחַר אָפוּ: וַיִּקַּח אֲדֹנֵי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר אִסְרֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי שָׁם בְּבֵית הַסֹּהַר" (שם, "ט-כ") מהמשך הסיפור אנו למדים שבית הסוהר אינו אלא אף הוא בור, שכן כך הוא מתואר בשעה שיוסף מוצא ממנו:

"וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבוֹר וַיַּגְלַח וַיַּחְלֵף שְׂמַלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל פְּרָעָה" (שם מ"א, ד)

בדברי ימי יוסף, אם כן, נכתבו שתי השלכות אל הבור. בפעם הראשונה הוא הושלך בידי אחיו והועלה ממנו בהפכו לעבד, ובפעם השנייה תהפוכות חייו כעבד הובילו אותו למצוא את עצמו שוב בבור.

ד. וַתֵּשֶׂא אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף

כשנבקש להשוות בין הרקע שגרם ליוסף להיות מושלך אל הבור בפעם הראשונה, לבין הרקע להשלכתו השנייה, נופתע לגלות מספר רב של קווים מקבילים:

1. בשני הסיפורים יוסף זוכה ליחס מיוחד מהסמכות הרמה במקום, ומתוך כך מיקד בו את תשומת הלב.
2. עצם ההתנכלות ליוסף אירעה בהפתעה גמורה מצדו.
3. במהלך ההתנכלות, הופשט בגדו מעליו.
4. הבגד שהופשט שימש ביד המתנכלים להמצאת סיפור חילופי שסיביר את שאירע.
5. כאמור, בסיומם של שתי ההתנכלויות יוסף מוצא את עצמו בבור.

בטרם נעמוד על פשר הדבר, נבקש להצביע כי תופעה זו של צמד אירועים בעלי מאפיינים דומים חוזר פעם שנייה בתהפוכות חייו של יוסף. צמד אירועים זה מתחיל דווקא בבור אליו הוא הושלך בסיום צמד האירועים הקודם.

ה. צמד החלומות הכפולים

בבור, בבית הסוהר, פוגש יוסף את שר המשקים ושר האופים, שכל אחד מהם חולם חלום אחר באותו לילה. כך הוא ניצב בפני זוג חלומות ומציע את עצמו לפותרם:

"וַיִּשְׁאַל אֶת סָרִיסֵי פְּרָעָה אֲשֶׁר אֵתוֹ בְּמִשְׁמַר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פָּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתֹר אֵין אֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לֹא-לֵהִים פְּתָרָנִים סִפְרוּ נָא לִּי" (שם מ', ז'-ח')

עֲשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֲשֵׂה: אֵין שַׁר בֵּית הַסֵּהר
רָאָה אֶת כָּל מְאוּמָה בְּיָדוֹ בְּאֶשֶׁר ה' אֶתוֹ וְאֶשֶׁר
הוּא עֲשֵׂה ה' מְצַלִּיחַ" (שם, כ"א-כ"ג)

ממעקב אחר כינויי ה' בעלילה מתקבלת התמונה
הבאה. בשעה שהדמויות מדברות אודות ה' הן
מזכירות אותו בשם "א-לוהים", ואילו כאשר הכתוב
עצמו מתאר את התנהלותו של ה' בעלילה הוא מכנה
אותו בשם הווייה.

אם כך, נתון זה, יותר ממה שהוא מלמד אותנו על
הימצאותו של ה' בעלילה, הרי הוא מבליט את
חסרונו. לא מצאנו בכתוב פסוק האומר "ויהי ה' את
יוסף ויפתור את חלומותיו נכונה" וכדו'. שם הווייה לא
מתגלה במהלך היוזמות האנושיות בעלילה, אלא
דווקא בתפאורה, מהן הן פורצות.

ח. גַר יְהִיָּה זֶרַעַךְ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם

נתון זה יקרב אותנו ליעדנו. זה שנים שזרע אברהם
מתהלך על פני האדמה בשעה שגזירת השעבוד בארץ
זרה מיתמרת מעל ראשו. אין איש יודע לחזות את
הזמן והאופן בו היא תתממש, אך היא תמיד נמצאת
אי שם בזיכרון הקולקטיבי של משפחת אברהם.

ברם, הקורא שהתפתחות העלילה גלויה לנגד עיניו
לדורותיה, יודע להכיר שבסיפור יוסף מתקיימים שני
רבדים. ברובד הפשוט והגלוי של העלילה, יוסף נאבק
למען הישרדותו בארץ זרה ומאיימת. ברובד השני,
הסמוי יותר, אט אט קורמת עור וגידים גזירת השעבוד
שתתממש בתחילת הספר הבא.

כבר ראשונים התלבטו בהיבטים שונים של היחס
והמינון בין פעולות האדם והבורא בעולמנו, הלא היא
שאלת "הידיעה והבחירה". יתכן שמעיון בסיפורנו נוכל
לתרום משהו להבנתה.

יתכן שנוכל ללמוד מניתוח העלילה כי אמנם הקדוש
ברוך הוא מעוניין בכיוונם של מהלך האירועים בצורה
מסוימת, אך הוא נזהר מלהשפיע לשם כך על פעולות
האדם אלא להיפך. ה' 'נפעל' כביכול ומתנהל לאור
בחירות האדם. אמנם נגזר על בני אברהם שירדו
למצרים, אך האופן בו מהלך זה יתקיים תלוי בהם.

אם האחים 'גזרו' שיוסף יושלך אל הבור, הוא אכן
ימצא את עצמו שם. גם אם יצליח להינצל מהבור
אליו זרקו אותו האחים, העניינים יתגלגלו כך שהוא
יושלך לבור שני. כך התוו האחים את מהלך הירידה
למצרים, אך מאותו בור הוא גם יעלה למלך. כך
משלב הקדוש ברוך הוא את הכוונתו הנסתרת במהלכי
בשר ודם.

לאופן זה של התנהלות ה' ישנו היבט נוסף. האדם לא
יוכל לנקות את עצמו מאחריות למעשיו, בטענה ש-ה'
כבר גזר על המהלך ולכן הוא היווה רק בובת משחק
בידיו של בורא העולם כדי להביא את התוצאה שחתר

במעשהו זה, סיבב יוסף לעצמו את השלכתו לבור.
ניתן היה לטעון אם כן, כי הוא נושא באחריות
להשלכתו השנייה לבור, אך לשם כך באה ההקבלה
להשלכה הראשונה. נקודתית אמנם הוא גרם
להשלכתו לבור, אך אל נשכח כי השלכה זו הינה אך
ראי של ההשלכה הראשונה, לה אחראים אחיו.

לכן, בראייה רחבה, אחריותם של האחים על ההשלכה
לבור מתפרשת אף על הפעם השנייה, כיוון שלולא
מעשיהם לא היה מגיע יוסף למצרים ולא היה צריך
להתמודד עם אשת מעבידו. החזרה על דפוס העלילה
בדמות השלכה לבור באה לקשר את האירועים בדרך
של סיבה ותוצאה, ולרמוז כי ההשלכה הראשונה
משליכה גם על השנייה.

זהו גם הציר עליו סובבת ההשוואה בין איברי הצמד
השני. בפעם הראשונה, היה זה יוסף שצעד קדימה
והציע את שירותיו כפותר חלומות, בעזרתו של ה'.
בעוד בפעם השנייה, היה זה שר המשקים שהציע
אותו בפני פרעה, ויוסף היה סביל והועלה מהבור ללא
ששאלו את רצונו.

ניתן אפוא לומר, שהעלאתו מהבור היא פרי יוזמתו
של שר המשקים. אולם, גם ממהלך העלילה ומדברי
שר המשקים מוכח לא כך. ברור שעצם יוזמתו של
יוסף לפתור את חלומותיהם של השרים היא זו
שבסופו של דבר סיבבה את הרעיון של שר המשקים
להעלותו מהבור. אם כך, יש לומר שבעצם יוסף הוא
זה שסייע לעצמו, וגרם, אמנם באיחור, להעלאתו
מהבור.

כללו של דבר, פתרון הצמידים אחד הוא. מטרתן הינה
לרמז כי מי שנושא באחריות לתחילת המעשה, ידו
הארוכה בעצם גרמה אף לאירוע העוקב לו. למסקנה
זו נשוב בהמשך.

ז. וְיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף

בטרם נבוא לאחריתם של דברים עלינו להתחשב
בנתון נוסף. במהלך העלילה מוזכר שמו של א-להים
בפי הדוברים פעמים רבות, אמנם שם הווייה נזכר
פעמים בודדות בלבד:

1. כאשר יוסף הגיע לבית אדוניו המצרי:

"וְיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וְיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וְיְהִי בְּבֵית
אֲדֹנָיו הַמִּצְרַיִם: וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אֶתוֹ וְכָל אֲשֶׁר
הוּא עֲשֵׂה ה' מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ... וְיְהִי מֵאֵז הַפְּקִיד
אֶתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ וַיְבָרֶךְ ה' אֶת בֵּית
הַמִּצְרַיִם בְּגִלְל יוֹסֵף וְיְהִי בְרִכַּת ה' בְּכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ
בְּבֵית וּבְשָׂדֵה" (שם ל"ט, ב'-ה')

2. כאשר הגיע יוסף לבית הסוהר:

"וְיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיֵּט אֱלֹהֵי חֶסֶד וַיִּתֵּן חֲנוּ בְּעֵינָיו
שַׁר בֵּית הַסֵּהר: וַיִּתֵּן שַׁר בֵּית הַסֵּהר בְּיַד יוֹסֵף
אֶת כָּל הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהר וְאֶת כָּל אֲשֶׁר

אליה מימי קדם². מהלך פרשתנו מראה כי האדם הוא זה שמתווה את מהלך העלילה, אך גבוה על גבוה עוקב אחריו הקדוש ברוך הוא, ודואג לכך שרצונו יושלם לאור הניתב בו מסיט האדם את העלילה.

כך ניתן להסביר מדוע שם הוויה נעדר בעלילה מיוזמות האדם, ונזכר רק בשעה שיוסף כבר הגיע לבית פוטיפר או לבית הסוהר, שהם ה'מצבים הנייחים' של העלילה. לאחר שהאדם אמר את דברו ופעל את פעולתו, חושף הקדוש ברוך הוא את עצמו במטרה לכוון את העלילה ליעדה, לאור המקום והתנאים אותם קבע האדם.

*****
* כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב גד אלדד התשע"ח *
* עורך: אורי יעקב בירן *
*****
* בית המדרש הווירטואלי *
* מיסודו של *
* The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash *
* האתר בעברית: www.vbm.etzion.org.il *
* האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
* משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
* דוא"ל: office@etzion.org.il *
*****

---

2 עיין בהקשר זה בדבריו של הרמב"ן:

"ודע והבן כי האיש שנכתב ונחתם בראש השנה להריגה לא ינקה הליסטים ההורג אותו בעבור שעשה מה שנגזר עליו, הוא רשע בעונו ימות ודמו מיד הרוצח יבוקש"

(רמב"ן בראשית ט"ו, י"ד)

ועיין עוד בדבריו שהאריך בעניין זה וציטט אף דעת הרמב"ם.